

„GAJO PETROVIĆ – ČOVJEK I FILOZOF“¹

U vijećnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu 27. 10. 2008. održana je promocija zbornika pod nazivom „Gajo Petrović – Čovjek i filozof“. Zbornik je sastavljen od radova s konferencije koja se održala u ožujku 2007. povodom 80. obljetnice rođenja tog važnog mislioca i u kojem se nalazi najveći dio radova s te iste konferencije. Povodom njegova objavljivanja govorili su prof. dr. Lino Veljak, pročelnik Odsjeka za filozofiju i urednik edicije u kojoj je zbornik izašao, zatim prof. dr. Ivan Kuvačić sa Odsjeka za sociologiju i prof. dr. Žarko Puhovski sa Odsjeka za filozofiju, obojica bivši članovi redakcije časopisa „Praxis“.

Prof. dr. Lino Veljak, koji je prvi uvodno govorio, dao je neke općenite obavijesti o ovom zborniku objavljenom u nakladi FF pressa. Tako je naveo da je sam zbornik u bitnom podijeljen na dva dijela od kojih je prvi dio posvećen tekstovima koji opisuju sjećanja različitih autora koji su govorili o G. Petroviću. U tom dijelu radova nalaze se većinom radovi i onih koji su sudjelovali na gore spomenutoj konferenciji i jednog manjeg dijela autora koji to nisu. Riječ je o imenima kao što su Jürgen Habermas, Ante Lešaja, Milan Kangrga, Ivan Kuvačić i Goran Švob. U drugom dijelu, rekao je Veljak, u radovima se izlaže sustavna analiza različitih aspekata djela Gaje Petrovića od strane različitih autora i autorica (Hotimir Burger, Barbara Stamenković u suautorstvu s L. Veljakom, Joško Žanić i drugi). Na kraju zbornika nalazi se pogovor te biografski i bibliografski podaci. Veljak je na kraju istaknuo da se ovim zbornikom ističe što Petrović nama znači, ali isto tako i naraštajima koji dolaze, posebno zato jer je riječ o jednom od najvećih hrvatskih filozofa iz druge polovice dvadesetog stoljeća.

Nakon njega govorio je prof. dr. Ivan Kuvačić koji je napomenuo da mu je namjera općenito govoriti o djelu i životu Gaje Petrovića. Istaknuo je da su smjelost i hrabrost da se ne ustukne i da se ide do kraja bile markantne Petrovićeve značajke. Po njemu je Petrović u svoje doba smjelo i odrješito polemizirao s partijskim dužnosnicima premda se s vremenom suočio i s tom opasnošću da kao intelektualac završi u zatvoru na Golom otoku, gdje su često bili zatvarani intelektualci. Kuvačić je time zapravo pokušao što je moguće jasnije opisati Petrovićevu ulogu u stvaranju novih strujanja u filozofiji u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. U tome je naglasio i Petrovićevu nepokolebljivu volju da unatoč tome što je tijekom pedesetih godina bio izbačen s fakulteta on ipak nije odustao od kritičkog bavljenja filozofijom nego se svrstao uz mlađi naraštaj filozofa koji su odbacili teoriju odraza na skupu na Bledu (1960. godine). Ubrzo nakon toga sudjelovao je u pokretanju časopisa „Praxis“ i filozofske Korčulanske škole koji su se za razliku od sličnog pokušaja u tadašnjoj Sloveniji s časopisom „Perspektive“ ipak uspjeli održati (slovenske „Perspektive“ su naime ubrzano zabranjene). Sam „Praxis“ nije, naglasio je Kuvačić, bio ugašen i zbog toga jer su se na njemu sastajali ne samo

---

1 Promocija Zbornika „Gajo Petrović – Čovjek i filozof“, 27. 10. 2008, Filozofski fakultet u Zagrebu

brojni suradnici iz tadašnje države, Jugoslavije, već i brojni sudionici koji su dolazili iz inozemstva, primjerice, iz Njemačke i SAD-a. No časopis je održan i vještim manevarskim pothvatima samog Petrovića koji je svake godine pisao izvještaj Hrvatskom filozofskom društvu koje mu je davalo podršku što je bilo dovoljno da se časopis administrativno održava na životu. Upravo je to vješto održavanje izlaženja „Praxisa“ Gaje Petrovića isticalo njegovu hrabrost za koju je na kraju Ivan Kuvačić istaknuo da je riječ, za njega, o iznimno važnoj karakteristici koja se mora vezati za Petrovićevo ime.

Posljednji govornik, prof. dr. Žarko Puhovski, dao je jednu širu sliku o Gaji Petroviću kao filozofu. Započeo je kako je ovaj zbornik ujedno i jedna vrsta domaće zadaće koju nam je Petrović svima ostavio. No on je i pokušaj da se s njim izađe na kraj, kako za vrijeme njegova života tako i poslije njega napomenuvši da je sam Petrović bio čovjek mnogih i ne uvijek podudarnih osobina jer je bio i hrabar i težak, ali i briljantan. Puhovski je istaknuo da je riječ o najobrazovanijem filozofu svog vremena i, što se u zborniku vidi, da je Petrović bio rodonačelnik ideje i prakse časopisa „Praxis“, te organizator i suorganizator Korčulanske škole. S dolaskom „nove“, hrvatske demokracije Puhovski primjećuje kako je kao filozof bio nepravedno napadan i osvrnuo se na to da su tome u zborniku posebnu pažnju posvetila tek dva autora, oni iz Beograda.

Kao filozof, po Puhovskom, Petrović je čovjeka uveo u filozofiju kao biće prakse, a time i u mišljenje revolucije. Poseban pak se naglasak treba pridati značajnom utjecaju koji je on, uz Danila Pejovića, imao prilikom upoznavanja i dijaloga s filozofijom na engleskom jeziku. U tome je on bio pionir i za marksističkog filozofa jedan takav poduhvat bio je od enormnog značaja. Slično se može reći i za područje logike. No ova raznovrsnost interesa nije jedina odlika Petrovićeva djela već je to posljedično i u potpunosti njegovo djelo koje je nedovršeno što je s druge strane teško opterećujuća, tragična značajka prema Puhovskom. Na tu temu on i zaključuje da je za nove generacije, koje ga nisu neposredno poznavale, to teško razumljivi paradoks sa svim njegovim osobinama.

Kao urednik „Praxisa“ Puhovski je opisivao kako je Petrović dijelio ljude na dvije vrste: na one koji su bili za „Praxis“ i koji su bili „pravi ljudi“ i na one, naravno, koji su bili protiv njega (no s kojima je uvijek mogao pronaći načina da s njima razgovara). Jedan od tih protivnika „Praxisa“, Vanja Sutlić, za kojeg Puhovski tvrdi da mu je po talentu bio najbliži, bio mu je, i ne samo zbog toga jer je u krugovima vlasti i javno govorio protiv „Praxisa“, po karakteru prilično udaljen. Puhovski je pri tom neuvijeno rekao da je Petrović bio tvrdokorni marksist i lenjinist, ali isto tako i njihov neumoljivi kritičar, a na isti se način odnosio i prema svim velikim misliocima kao što su M. Heidegger, L. Wittgenstein, mislioci Frankfurtskog kruga, Th. Adorno (koji se navodno zbog Petrovićeve kritike nije htio odazvati pozivu Korčulanske škole da dođe na njihov filozofski skup) i drugi. No, to je i bila odlika mišljenja Gaje Petrovića jer se njegov odnos spram mnogostrukih područja mišljenja revolucije, antropologije, logike i drugih očitovao u naumu koji nije podnosio sistematizaciju, već je smjerao prema post-sistematskom mišljenju. Taj je interes bio jasno usmjeren prema suvremenosti, o čemu je govorila činjenica da se nije bavio antičkom filozofijom osim na tragu pukog školničkog interesa, dok je modernu filozofiju poznao više od bilo koga u Jugoslaviji.

Kao osoba je Petrović, po Puhovskom, svoj osobni život vezivao za odrednicu profesora filozofije. Mnogi autori iz zbornika primijetili su da je on bio sudionik brojnih

polemika i tim je polemikama doslovno „vukao za sobom i ostale praksisovce“ koji su svi znali da ovise o njemu.

Zbog svega je toga, ustvrđuje u zaključnim tezama Puhovski, teško na kraj izaći s djelom Gaje Petrovića i pravilno ga kontekstualno i tematski situirati, odnosno prosuditi njegovo djelo u cijelosti. I upravo u tome on vidi vrijednost i pravovremenost ovog zbornika koji je važan jer će gore spomenuti zadatak s vremenom biti sve teže napraviti.